

KİTAP TANITIMI

DOĞAN, Güner (2020). *Sınırlar Üzerinde Bir Hayat: İtalyan General Kont Luigi Ferdinando Marsigli ve Osmanlı İmparatorluğu (1679-1732)*, İtalya Dostluk Derneği, Ankara, 208 s. ISBN: 978-605-74913-0-5

Muhammed ÖZLER*

Öz

Bu kısa tanıtım yazısı, Çankırı Karatekin Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Güner Doğan tarafından kaleme alınan Kont Luigi Ferdinando Marsigli'nin hayatını ve Osmanlılarla olan ilişkilerini anlatan kitabı üzerinedir. Marsigli esasen bir askerdir ancak onun farklı özellikleri de bulunmaktadır. Onun bilimle uğraşan kitap meraklısı bir seyyah olduğunu da söyleyebiliriz. İstanbul ve Bursa hakkında araştırmalar yapmıştır. Ayrıca Osmanlı ordusu hakkında da kapsamlı gözlemleri bulunmaktadır. Bologna, Napoli ve Venedik'te bulunan arşiv ve kütüphanelerden elde ettiği belgeler ile Osmanlı kaynaklarını harmanlayan yazar okuyucuya geniş bir bakış açısı sağlamaktadır. Ayrıca çalışma farklı dillerde yazılmış kitap ve makalelerle de desteklenmiştir. Bu çalışma hem biyografi yazımına hem de diplomasi tarihine ilgi duyanlar için son derece kıymetlidir.

* Arşiv Uzmanı, Türk Tarih Kurumu, Bilimsel Çalışmalar Müdürlüğü. Doktora Öğrencisi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya/Türkiye.

mhmdozlr@gmail.com

Orcid No: 0000-0002-4511-3047

Makalenin Gönderilme Tarihi: 20.02.2021

Makalenin Kabul Tarihi: 19.03.2021

Makalenin Yayınlanma Tarihi: 24.03.2021

Makalenin Türü: Kitap Tanıtımı

Anahtar Kelimeler

Osmanlı, Avusturya, Diplomasi, Savaş, Marsigli

BOOK REVIEW

DOĞAN, Güner (2020). *A Life on Borders: Italian General Count Luigi Ferdinando Marsigli and the Ottoman Empire (1679-1732)*, İtalya Dostluk Derneği, Ankara, 208 s.
ISBN: 978-605-74913-0-5

Abstract

This short introduction is a book written by Dr. Güner Doğan, a faculty member of Çankırı Karatekin University. In his book, the writer gives information on Count Luigi Ferdinando Marsigli and his relations with the Ottomans. Marsigli was essentially a soldier, but he also had different characteristics. We can also say that he was an itinerant book enthusiast who is dealing with science besides its military service. He carried out some researches on Istanbul and Bursa. He has also extensive observations on the Ottoman army. The author, who blends Ottoman sources with documents obtained from archives and libraries in Bologna, Naples and Venice, provides the reader with a broad perspective. In addition, the study was supported by books and articles written in different languages. The work is extremely valuable for those who are interested in not only biography writing but also diplomacy history.

Keywords

Ottoman, Austria, Diplomacy, War, Marsigli

KİTABIN BÖLÜMLERİ

Türkiye ile İtalya arasında önemli bir kültür köprüsü görevi gören ve Ankara'da İtalyan dil ve kültürünü yaşatmaya çalışan İtalya Dostluk Derneği tarafından basılan kitap, Marsigli'nin hayatının ve Osmanlılarla olan ilişkilerinin incelendiği on bölümden oluşmaktadır. Ekleriyle birlikte 208 sayfadan oluşan kitapta yazar, Marsigli'nin hayatını kronolojik olarak aktarırken aynı zamanda onun Osmanlı dünyasını keşfediş sürecini de sunmaya çalışmaktadır. Yazar, kitaba giriş yapmadan önce Kont Luigi Ferdinando Marsigli'nin hayatının dönüm noktalarından oluşan kısa bir bibliyografik bilgi vermektedir (s. 11-19). Bu bibliyografik bilgi Marsigli'nin doğum yılı olan 1658 yılından başlayıp Marsigli'nin ölümünden iki yıl sonra yani 1732'de yayınlanan "*Stato Militare Dell'Imperio Ottomana, Incremento e Decremento Del Medesimo*" isimli kitabı hakkındaki kısa bilgiyle sona ermektedir.

"Giriş" kısmını oluşturan birinci bölümde (s. 19-23), Marsigli'nin Avusturya ordusunda görevli iken Türklere karşı geliştirdiği savaş ve zafer temalı felsefesinden bahsedilmektedir. Ayrıca Türklere karşı geliştirdiği savaş stratejileriyle tanınan ünlü İtalyan Komutan Montecuccoli'nin fikirleri ile Marsigli'nin görüşlerinin de mukayesesi yapılmaktadır. Bu karşılaştırmaya göre Marsigli'nin Türkleri her yönüyle anlamaya çalıştığı ve onlarla barış yapmaya eğilimli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yazar daha sonra Marsigli'nin Bologna'da geçirdiği çocukluk ve gençlik yıllarından bahsederek yetiştiği kültürel çevreyi anlatmaktadır. Bologna'daki entellektüellerden botanik, anatomi, biyoloji ve matematik alanlarında dersler aldıktan sonra 1674-1677 yılları arasında İtalya'nın farklı kentlerine seyahat ederek farklı bilim adamlarının sohbetlerine katılmış olmasının onun gelecekteki çalışmaları için önemli bir adım olduğu ifade edilmektedir.

"Venedik: Doğunun İlk Durağı" başlığını taşıyan ikinci bölüm (s. 23-43), Marsigli'nin Türklerle tanışması ve İstanbul seyahatine hazırlanması sürecine ayrılmıştır. Burada, Marsigli'nin 1679'da Venedik'e gelerek ilk defa Türklerle karşılaştıktan sonra Osmanlı dünyasına karşı içinde bir merakın doğduğuna işaret edilmiş ve bu merakın sebepleri üzerinde durulmuştur. Yazara göre bu durum Marsigli'nin kişilik yapısı ile doğrudan ilişkili olmakla beraber aldığı eğitim ve İtalyan kentlerine yaptığı seyahatler de onun uzak coğrafyalardaki bilimsel faaliyetlere ulaşma isteğini ve merak duygusunu perçinlemiştir. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu hakkında yaptığı okumaların da bu seyahatte etkili olduğu düşünülebilir. Son olarak Marsigli'nin babası Carlo'nun çok yakın bir süre sonra Venedik Cumhuriyeti'ni temsilen İstanbul'a gidecek olan Balyos Pietro Civran'ı tanıyor olması Marsigli'nin Osmanlı dünyası ile tanışmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca bu bölümde Osmanlı-Venedik ilişkilerinin genel seyri, Venedik'te bulunan Türk tüccarların faaliyetleri,

İtalya'daki Türk imajı ile XVI. yüzyılda İtalya'da yapılan Osmanlı tarihi çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir.

“*Venedik'ten Yola Çıkış ve Yeni Dünyanın Keşfi*” ismini taşıyan üçüncü bölüm (s. 43-67), Marsigli'nin Venedik'ten İstanbul'a yaptığı seyahat ile İstanbul ve Bursa gezilerine tahsis edilmiştir. Venedik elçilik heyeti ile birlikte 31 Temmuz 1679 tarihinde Venedik'ten ayrılan Marsigli, güzergâh üzerindeki şehirler hakkında da notlar tutmuştur. Notlarından şehirlerin nüfus ve savunma sistemlerine önem verdiği anlaşılmaktadır. İstanbul'a ulaşan elçilik heyetinin karşılanma usulü, sarayın yapısı, yeme-içme kültürü gibi pek çok farklı konuda gözlemlerde bulunmuştur. İstanbul'a hayran kalan Marsigli, vakit buldukça şehri gezmiş ve küçük bir tekne ile boğazda gezintiler yaparak incelemelerde bulunmuştur. Boğaz hakkındaki incelemelerini, 1681 yılında “*Osservazioni Intorno Al Bosforo Tracio Overo Canali Di Costantinopoli*” ismiyle Roma'da yayımlayacaktır. Marsigli, İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde bilim insanları ve bürokratlarla da tanışmayı ihmal etmemiştir. Hem gözlemleri hem de okuduğu ve tercüme ettirdiği kitaplar sayesinde Osmanlı askerî yapısı ve kültür dünyası hakkında ayrıntılı bilgilere vâkıf olmuştur. Marsigli'nin en çok etkilendiği çalışma ise Osmanlı yönetim yapısı ve askerî vaziyeti hakkında detaylı bilgiler içeren Hezarfen Hüseyin Efendi'nin “*Telhisü'l-Beyân Fî Kavanîn-i Âl-i Osmân*” isimli eseridir. Bu eser Marsigli'nin Osmanlı askerî yapısı hakkında daha sonra kaleme alacağı “*Stato Militare Dell'Imperio Ottomanno, Incremento e Decremento Del Medesimo*” isimli kitabına kaynaklık edecektir. Marsigli İstanbul'daki bilimsel faaliyetleri yakından takip ettikten sonra Bursa'ya gitmeye karar vermiştir. Bu yolculuğunun temel sebebi ise Bursa'daki sıcak su kaynaklarını incelemek istemesidir. Ayrıca Bursa'nın coğrafi yapısı, ticarî hayatı ve kültürel değerleri hakkında da notlar almıştır. İncelemelerde bulunduktan sonra İstanbul'a dönmüştür.

“*İstanbul'dan Venedik'e Yolculuk*” başlıklı dördüncü bölümde (s. 67-79), Marsigli'nin İstanbul'dan ayrılarak Venedik'e dönüş süreci anlatılmaktadır. Marsigli bu yolculuğu kara yolu ile gerçekleştirmiştir. 22 Ağustos 1680 günü İstanbul'dan ayrılan Marsigli yol üzerindeki Edirne, Filibe, Sofya ve Belgrad gibi önemli şehirlerin mimarî yapısı ve nüfusları hakkında gözlem yapmıştır. Netice itibarıyla Marsigli, iki aylık bir yolculuğundan ardından 17 Ekim 1680'de Venedik'e ulaşmıştır.

Kitabın “*Esaret Yılları*” isimli beşinci bölümünde (s. 79-91), II. Viyana Kuşatması ile Marsigli'nin Osmanlılara esir düşmesi ve esarat altında kaldığı dokuz aylık dönem konu edilmiştir. Yazar, II. Viyana Kuşatması'na giden süreci aktardıktan sonra Marsigli'nin askerî kariyeri hakkında bilgiler aktarmaktadır. Bu bilgilere göre yirmi dört yaşında I. Léopold'un ordusunda görev almak amacıyla Viyana'ya gelen Marsigli, bir topçu subayı olarak

kariyerine başlamıştır (1682). Ancak 1683’de Osmanlı ordusu tarafından kuşatmanın başlamasının akabinde esaret hayatına başlayan Marsigli çok zor günler geçirse de bu durumu fırsata çevirerek bu süre zarfında Türk ordu sistemi, kuşatma taktiği ve mühimmatlar hakkında detaylı gözlemlerde bulunmuştur. Bu gözlemler ileride kaleme alacağı kitapları için de bir alt yapı sağlamıştır. Kaçmak için teşebbüslerde bulunmuş olmasına rağmen başarılı olamamış ve iki Bosnalı’ya satılmıştır. Ancak İstanbul’a beraber yolculuk yaptığı eski Venedik Balyosu Pietro Civran’ın yardımıyla özgürlüğüne kavuşmuştur. Viyana’dan ayrılan Marsigli, önce Adriyatik kıyısına oradan da gemi ile Venedik’e gelmiştir.

“*Kuşatma Günlerinde Bir Kitap Hırsız*” isimli altıncı bölümde (s. 91-101), esaret hayatının bitmesiyle birlikte İtalya’ya dönen Marsigli’nin bilimsel çalışmalarıyla tekrar Avusturya ordusuna katılması ve Budin kuşatması esnasında ele geçirdiği kitaplar hakkında açıklamalarda bulunmaktadır. İkinci defa Avusturya’ya dönmeden önce esaret hayatı esnasında Viyana’daki Osmanlı ordugâhında inceleme fırsatı bulduğu kahve hakkında bilimsel çalışmalara yönelerek “*Bevanda Asiatica*” adıyla bir kitap hazırlamıştır. Daha sonra yeniden Viyana’ya dönerek I. Léopold’un ordusuna katılmıştır. Tuna Nehri ve çevresi hakkında coğrafik gözlemlerde bulunmuş ve ayrıca Budin ve Belgrad kuşatmalarına da katılmıştır. Budin kuşatması (1686) esnasında Türklere ait kitapları toplamaya ve boşaltılan Budin Kütüphanesi’nde eserleri korumaya çalışmıştır. Ve hatta kentteki bir camiye sığındığı esnada keşfettiği yazma eserleri de almıştır. Bu eserleri ve kendi kütüphanesindeki kitapları daha sonra Bologna Bilim Enstitüsü’ne bağışlamıştır.

“*İngiliz Sefirin Emrinde İkinci İstanbul Seyahati*” başlıklı yedinci bölümde (s. 101-113), Marsigli’nin Osmanlılar ile Avusturyalılar arasında arabuluculuk yapmak amacıyla hareket eden İngiliz ve Hollanda heyetine katılması konu edilmektedir. İngiltere, Fransa’ya karşı giriştiği rekabette başarılı olabilmek için Avusturya’nın desteğine ihtiyaç duyuyordu. Bu nedenle İngiltere, Avusturya’nın hem Osmanlı hem de Fransa cephelerinde aynı anda başarılı olamayacağını düşündüğü için Osmanlılar ve Avusturyalılar arasındaki savaşları sona erdirmek istiyordu. Nitekim bu doğrultuda da İngiliz elçisi Sir William Hussey, görevlendirildi ve heyet İstanbul’a doğru yola çıktı. Osmanlı başkentine ulaşmadan önce Viyana’ya uğrayan elçilik heyetine Marsigli de katılmıştır. Ama onun asıl misyonu diplomatik olmaktan daha çok Osmanlı askerî durumu hakkında bilgi toplamaktı. Bu amacına binaen İstanbul’a ulaşır ulaşmaz Osmanlı tersanesine ziyaretlerde bulunmuş ve bilgi toplamıştır. Edindiği bilgiler neticesinde Osmanlı donanmasının üç kısımda organize edildiğini tespit etmiştir. Buna göre Akdeniz donanması, Venedik’e; Karadeniz donanması, Rusya’ya; Tuna’daki ise Avusturya’ya karşı

tertiplenmiştir. Ayrıca kara ordusu hakkında da bazı veriler elde eden Marsigli'ye göre yenîçeriler kalite bakımından çok gerilerde kalmıştır.

“Karlofça Müzakerelerinde Bir Diplomat” adını taşıyan sekizinci bölüm (s. 113-133), Karlofça Antlaşması'na giden süreç ve bu süreçte Marsigli'nin Avusturya adına Karlofça'da üstlendiği diplomatik vazife çerçevesinde şekillenmektedir. Bölümün giriş kısmında Marsigli'nin İstanbul'daki kısmî diplomatik ve ağırlıklı olarak ajanlık görevinin sona ermesiyle birlikte tekrar Osmanlı-Avusturya sınır bölgelerindeki incelemelerinden bahsedilmektedir. Coğrafyayı göz önünde bulunduran Marsigli, savaş stratejileri de geliştirmeye yoğunlaşmıştır. Bu sınır bölgeleri üzerine yaptığı coğrafi incelemeler ve geliştirdiği stratejileri Karlofça müzakereleri sırasında uygulama fırsatı bulmuştur. Nitekim Marsigli'nin daha önceden Osmanlı başkentine gitmiş olması, Avusturya temsilcisi Kinski'nin ona olan güveni, yetenekli kişiliği ve sınırlar üzerindeki bilgi birikimi bu müzakerelerde yer almasını kolaylaştırmıştır. Balkan coğrafyasının büyük bir kısmını, sınırları ve özellikle Tuna Nehri civarını iyi bilen Marsigli, görüşmeler sırasında sorunsuz olarak sınırların nasıl çizilmesi gerektiği noktasında bilgilerini paylaşmıştır. Karlofça ile kariyerinin en önemli dönüm noktalarından birini yaşayan Marsigli, bu görüşmeler esnasında daha önce edindiği pratik bilgileri teorik olarak ortaya koymuş, Avusturya'nın çıkarlarını gözetmiş ve bunun yanında üstlendiği görevler sırasında da bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. Müzakerelerden önce İstanbul'da bulunmuş olduğu süreçte Boğaz hakkında gözlemlerine de atıflarda bulunarak temellendirdiği “*Dissertazione Epistolare Del Fosforo Minerale o Sia Della Pietra Illuminabile Bolognese*” adlı çalışmasını yayınlama fırsatı bulmuştur.

“Sınır Müzakerelerinde Uzman Bir Asker” isimli dokuzuncu bölüm (s. 133-151), Karlofça Antlaşması'nın ardından gerçekleştirilen sınır belirleme çalışmalarına Avusturya adına katılan Marsigli'nin faaliyetleri hakkındadır. Sınırlarının belirlenmesi hususunda Osmanlı adına da Kapıcıbaşı İbrahim Efendi görevlendirilirken bu ikilinin müzakereleri 1699-1701 yılları arasında kapsayan oldukça uzun bir süre zarfında tamamlanmıştır. Bunun nedeni ise Osmanlı-Avusturya arasındaki sınırın bin kilometreye kadar ulaşması ve bu hat üzerinde seksenden fazla kalenin bulunmasıydı. Ayrıca nehirlerin durumu ve sınır ticareti hususları da müzakerelerin diğer başlıklarını oluşturmaktaydı. Marsigli oldukça yoğun ve yavaş ilerleyen sınır müzakerelerinin sonlarına doğru Tuna Nehri üzerine yazdığı “*Danubialis Operis Prodromus*” isimli başka bir çalışmasını da yayınlamıştır.

“Son Askeri ve Bilimsel Faaliyetler ya da Ad Publicum Totius Orbis Usum” isimli son bölüm (s. 151-159), ise Marsigli'nin İspanya Veraset Savaşları'nda üstlendiği görevler ve ölmeden önceki son bilimsel faaliyetlerine ayrılmıştır.

İspanya Kralı II. Carlos'un (1661-1700) ölümünden sonra Avrupa'da başlayan Veraset Savaşları kapsamında 1703 yılı itibarıyla Marsigli, Ren Nehri'nin doğu kıyısında bulunan Breisach kentinin savunulması için görevlendirilmiştir. Ancak Fransız kuvvetleri tarafından mağlup edilmiş ve sonrasında idama mahkûm edilmişse de cezası uygulamaya konulmamıştır. Marsigli yaşanan bu gelişmeler neticesinde askerî faaliyetlerini bir kenara bırakarak zamanının çoğunu bilimsel çalışmalara ayırmıştır. 1706 yılında XIV. Louis'in davetiyle Société Royale des Sciences de Montpellier'in kuruluşunda yer almıştır. Daha sonra denizler hakkında *Historie Physique de la Mer* adlı eserini yayımlamıştır. 1711 yılında Bologna Bilim Enstitüsü'nü kurmuştur. Yine denizler üzerine "*Brieve Ristretto Del Saggio Fisico Intorno Alla Storia Del Mare*" çalışmasını hazırlamıştır. Mantarlar hakkında "*Dissertatio De Generatione Fungorum ad Illustrissimum & Reverendissimum Præselum*" adlı kitabını da 1714'te yayımlamıştır. 1721 yılında Royal Society'e üye olarak kabul edilmiştir. 1726'ta Tuna Nehri hakkındaki "*Danubius Pannonico-Mysicus*" isimli çalışmasını bilim dünyasına kazandırmıştır. 1 Kasım 1730 yılında ise 72 yaşında doğduğu kent olan Bologna'da hayata gözlerini yummuştur.